

KÉMIAI KÍSÉRLETEK

A X. osztályos kémia tananyag során gyakran szöbakerülnek a műanyagok: makromolekulákból álló, kémiai átalakítások során előállított, megmunkálható szerves vegyületek.

Tulajdonságaikból következtethetünk összetételükre, szerkezetükre. A következőkben egy pár, könnyen kivitelezhető kísérletet ajánlunk:

1. A poli(vinil-klorid), rövidítve P.V.C. hőbontása

a. Egy P.V.C. darabkát, vagy szemcsét csipesszel tartsunk lángba. A lángban a darabka tovább ég, de kivéve a lángból, elalszik, miközben szúrós szagú gázt fejleszt.

b. Tegyük száraz kémcsőbe P.V.C. darabkát. A kémcső felső nyílását olyan egyfuratú dugóval zárjuk, amelybe derékszögben meghajlított üvegcsővet illesztünk. Hevítsük a kémcsövet. A csövön kiáramló gázt, először nedves indikátorpapírra, majd, ezüst-nitrátot tartalmazó kémcsőbe vezessük! Az észleléseiteket értékeljétek ki!

2. Polisztirol vizsgálata

a. A polisztirol darabka csipesszel lángbatartva, ég. A bomlásterméke édeskés illatú.

b. A polisztirol, kémcsőben hevítve, bomlik. A bomlás során keletkező gőzöket vezessük brómos vizet tartalmazó kémcsőbe. Az oldat elszíntelenedése telítetlen bomlásterméket jelöl.

A polisztirol hő hatására depolimerizálódik, sztirok képződik, amely addíciónálja a brómot:

A jelenséget polietilén, vagy gumi hőbontásakor is észlelhetjük. Ezért, ha alkohol hiányában nem tudunk etént előállítani, gumidarabkák hőbontása során kapott telítetlen szénhidrogénnel is jól szemléltethető az alkének addíciós és oxidációs tulajdonsága.

3. Poli (metil-metakrilát) (technikai neve: plexi-üveg) vizsgálata

Plexi-üveg darabkákat kémcsőben hevítve metakrilsav-metilészter keletkezik. Az erélyes hevítés során keletkező gőzöket egy meghajlított üvegcső segítségével vezessük egy másik kémcsőbe, amelyben kondenzálódik a sárgás színű metakrilsav-metilészter:

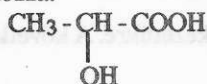
Az így kapott monomér megőrzi polimerizációs hajlamát. Ezt bizonyíthatjuk, ha összekeverjük porított polimérral, s felmelegítve, formába öntjük. A próba polimerizál, s tartósan felveszi a forma alakját.

Irodalom: Pálfalvi A., Perczel S., Pfeiffer A., Kromek S.: Kémiai kísérletgyűjtemény - IV. oszt. Tankönyvkiadó, Bp.-1982.

A szerves savak tulajdonságainak vizsgálatára jó eredménnyel használhatók természetes anyagok, például savanyúkáposztalé, citromlé, bor. A vegyszeresüvegből használt ecetsavnál a gasztronómiai benyomásairól is ismert anyagok jobban felkeltik a tanulók érdeklődését.

a. A savanyúkáposztalé savtartalmának meghatározása

A káposztalé savanyúságát, főleg, az erjedési folyamat során képződő tejsav okozza:

Ez a vegyület egy egybázisú sav, ezért mólónként egy mólnyi nátrium - hidroxidot fogyaszt. Ez teszi lehetővé, hogy meghatározhatjuk a káposztalé tejsav tartalmát. A meghatározásra, titráljunk 10 cm³ káposztalevet fenoftalein

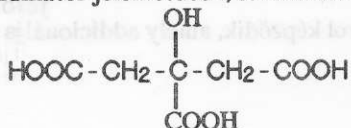
in indikátor jelenlétében, 0.1 mólos NaOH oldattal. A méréseredményből, a reakció-egyenlet alapján, számoljuk ki az elemzett oldat moláris tejsavtartalmát:

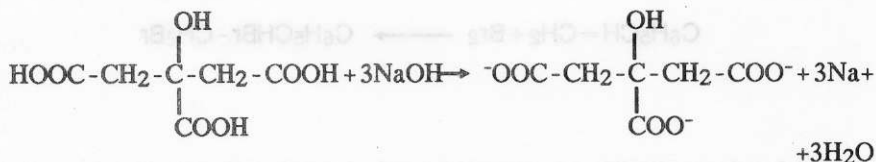
Amennyiben tömegszázalékos tejsavtartalmat akarunk meghatározni, végezzünk egy sűrűségmérést is. A gyakorlatot körüi tevékenységen, vagy szakosztályokban, laboratóriumi gyakorlaton végezhetjük.

b. A citrom citromsav tartalmának meghatározása

Mérjük le egy citromot. Csavarjuk ki a levét, azt egy 100 cm³-es mérőlombikban, desztillált vízzel egészítsük ki, titráljunk 10 cm³ hígított oldatot, fenoftalein indikátor jelenlétében, 0.1 mólos NaOH oldattal. A citromsav

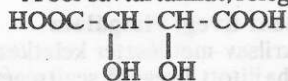
szerkezeti képlete alapján megállapítható, hogy hárombázisú sav, ezért mólónként három egyenértéknyi NaOH-val semlegesíthető:

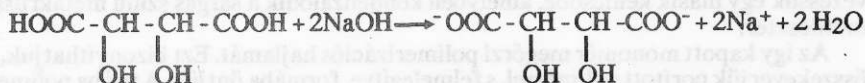
A titrálás adataiból, a reakcióegyenlet alapján kiszámítható, egy citrom citromsav tartalma.

c. A fehérbor szabad savtartalmának meghatározása

A bor savtartalmát, főleg, a kétbázisú borkósav okozza:

Mólónként két mólnyi NaOH-val semlegesíthető:

A 10 cm³ bor semlegesítésére fogyott NaOH oldat térfogatából kiszámítható a bor savtartalma g/dm³-ben kifejezve.

Dr. MÁTHÉ ENIKŐ